

УДК 001.5: 116: 65.012:65.016

БІЛОКОНЕНКО Г.В.

Харківський національний економічний університет, м. Харків

КОЕВОЛЮЦІЙНА ПРИРОДА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИРОБНИЧОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Нестабільність, невизначеність розвитку зовнішнього середовища виробничої організації обумовлює підвищений науково-практичний інтерес до уточнення сутності її потенціалу, збагаченого соціальною складовою [1], до використання нових інструментів і методів управління її соціально-економічним потенціалом в умовах еволюційних і революційних перетворень. Проте вирішення цих завдань сповільнюється, оскільки за словами академіка РАН В. Полтеровича: «Економічна дійсність занадто багатоваріантна і швидкість її зміни випереджає темп її вивчення». Слід зазначити, що не тільки збагачення природи потенціалу виробничої організації, але й істотна невідповідність його структурних елементів вимогам постіндустріальної економіки ускладнює розробку теоретично коректних і практично прийнятних методичних рекомендацій. Тобто можна констатувати парадигмальну кризу економічної науки, що ззовні проявляється в неповному розумінні розвитку складних соціально-економічних систем, у невідповідності теоретичних конструктів економічного знання (підходів, концепцій, принципів, методів, моделей, алгоритмів, програм) емпіричним фактам (процесам, об'єктам, явищам, які постійно ускладнюються).

Складність і багатofакторність соціально-економічного потенціалу робить актуальним застосування в його дослідженнях мультидисциплінарного і трансдисциплінарного підходів. Вони дозволяють гармонізувати, зберегти баланс між кількісним та якісним станом елементів потенціалу у кожному періоді його розвитку і в кожному його просторовому фрагменті. В якості методологічного підходу до дослідження розвитку соціально-економічного потенціалу доцільно обрати синергетичний, який здатний враховувати такі важливі особливості реальних систем, як стохастичність, нелінійність, поліваріантність. Він акцентує увагу на принципах побудови і розвитку складних систем, появи нових властивостей (народження цілого при взаємодії їх частин), дає можливість прогнозувати варіанти еволюційного

розвитку. Цей підхід дозволяє посилити ефективність управління складними нерівноважними системами, до яких можна віднести і соціально-економічний потенціал виробничої організації. Проблеми його дослідження та управління обумовлені великою кількістю і різницею природи елементів і підсистем, з яких він складається, складністю їх взаємодії, а також синтезу якісно функціонуючих традиційних і принципово нових унікальних їх різновидів, кожен з яких перебуває на різних етапах свого життєвого циклу, «має свій власний ритм розвитку і свій особливий відлік часу (що тече по-різному в різних системах)» [2], та може бути об'єктом/суб'єктом коротко-/середньо-/довгострокових змін. Можливість вирішення перелічених проблем демонструють: біологія - яка цей феномен розглядає через призму мозаїчної еволюції (структурної «різноступеневості» окремих частин (підсистем) організму, незалежності еволюції окремих ознак організму, пов'язаних з різними адаптаціями, що носить як позитивний, так і негативний характер); та синергетика – що спирається на Закон гармонізації темпів розвитку різних фрагментів складних систем.

Вище означене дозволяє сформулювати гіпотетичне припущення доцільності реалізації спроби дослідження та діагностування розвитку соціально-економічного потенціалу виробничої організації із застосуванням коеволюційної парадигми. Вона «не тільки не виключає, а передбачає співіснування, спільний та узгоджений розвиток різнорідних елементів, таких, що знаходяться на різних рівнях організації систем, на підставі взаємодії, яка забезпечує підвищення їх спільної стійкості» [3] та «дозволяє розглядати динаміку складного цілого як систему стадій розвитку його елементів». Коеволюційна парадигма враховує «той факт, що складність форм утворень пов'язана не тільки з кількістю елементів, а й зі складністю їх взаємодій і складністю об'єднання» [2]. Процес коеволюції може виникати на різних рівнях організації систем: на рівнях елементів, елементів і підсистем, підсистем, підсистем і системи в цілому, а також системи і середовища. В останньому випадку сполучення системи із середовищем свідчитиме про їх стійку взаємодію із певним коеволюційним запасом міцності, а роз'єднання – стане першою ознакою майбутньої кризи взаємозв'язків. В свою чергу, феномен неоднорідного розвитку компонентів, структурних елементів, взаємозв'язків між ними стає серйозним обмеженням в разі діагностування розвитку соціально-економічних систем (до яких відноситься і соціально-економічний потенціал виробничої організації). Спроба узгодження стадій розвитку (організації) через «виявлення детермінантного фактору, що визначає належність всієї системи до однієї конкретної стадії розвитку» зроблена І.Чемезовим і Е.Кондрат'євим [4]. В теорії і практиці управління розвитком соціально-економічного потенціалу виробничої організації це питання залишається відкритим для подальших наукових досліджень.

Перелік використаних джерел:

1. Білоконенко Г.В. Сутність та зміст соціально-економічного потенціалу виробничої організації [Електронний ресурс]: / Г.В. Білоконенко // Економіка

Розділ 1. Особливості використання менеджменту в ринкових умовах

та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії і практики. – 2012. - N 3(19). – с.80-98. Режим доступу: <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/EUPMG/2012/EUPMG312/Belokon.pdf>

2. Князева Е.Н. Коэволюция: человек как соучастник коэволюционных процессов [Текст] / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов // Устойчивое развитие. Наука и Практика. - 2002. - № 1. - с. 5- 18.

3. Никитина Ю.А. Коэволюционная инноватика как основополагающая методология исследования направлений развития социальных систем [Текст] / Ю.А. Никитина // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2004. – Вып. 2(39). – с.5–8.

4. Чемезов И.С. Диагностика фазы развития предприятия: методика и результаты исследования [Текст] / И.С. Чемезов, Э.В. Кондратьев // Вестник Марийского государственного технического университета. - № 3(10). – 2010. – с.41-53.